Nógrád és Hont vármegye - Keszeg

www.keszeg.hu

MAGYAR
VÁROSOK ÉS VÁRMEGYÉK MONOGRAFIÁJA

NÓGRÁD ÉS HONT VÁRMEGYE

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE:
DR. LADÁNYI MIKSA
FELELŐS SZERKESZTŐ

KIADJA:
A MAGYAR VÁROSOK MONOGRAFIÁJA KIADÓHIVATALA
BUDAPEST, 1934.

www.keszeg.hu

Keszeg.

Irta: Litván.

A község a Nagyszál hegy alatt, ettől keletre a Rád—Jászteleki törvényhatósági út mentén épült. E hegyektől körülövezett, csínos helység egyike a vármegye legmagasabban fekvő községeinek, pompás hegyi levegője — mely az idegeneknek kezdetben kissé erős — a környéken közismert. (Kis-Szibériának is nevezik).

A környező hegyek erősen erdős jellegűek, cser, tölgy, bükk és akácfa telepítésekkel, festőiesen aláhúzva a tipikus nógrádi tájat.

A község területe már az őskorban lakott hely volt, a földmunkák alkalmával már többször találtak is őskori leleteket, amelyek részben egyes családok birtokában vannak, vagy városi múzeumokba kerültek, részben elkallódtak. Gyér települése a török hódoltság alatt elpusztult, úgy hogy a XVII. században még csupán puszta jelleggel bírt a Bosnyák család birtokában. 1663-ban kézizálogként a

www.keszeg.hu

Juhász családhoz került (Máté 1663, Gergely 1667 és Erzsébet férj. Szilassy Jánosné 1691). Az 1715. évi összeírásban még nem szerepel ugyan — ez is igazolja puszta jellegét — de ez évben miután a Koháry család birtokába jutott, kezdték újra telepíteni s 1720-ban már négy magyar és 14 tótajkú családot írtak össze. Érdekes, hogy korabeli feljegyzésekben „Kószök" név alatt is előfordul. A következő évtől kezdve a Baráthi Huszár család lett a telepítés útjára lépett község földesura. 1926-tól vétel útján a vitéz jószási Purgly család (vitéz Purgly Emil ny. m. kir. földmüvelésügyi miniszter és fiai vitéz Purgly Lajos és János) tulajdonába ment át, akik szakértelemmel vezetett, gyarapodó, intensiv gazdálkodást folytatnak.

A baráthi Huszár család egyik őse Huszár József a nagytradiciójú, széles ágazatú gentry család törzsökének alapját megvetve, curiát épített (mely ma is a kastély homlokzati főrészét képezi) miáltal a helység a család ősi, kedvelt pátriájává vált. Az 1870-es években a nemes ornamentikájú cúriális homlokzat kastéllyá bővült, mintegy 3 holdas parktól övezve. Ekkor már nagymennyiségü értékes és érdekes mütárgy és régiség múzeális csoportosítással volt itt összegyüjtve. Világhírü festők művei, művészi intenciójú, interziás régi bútorok, stb., közel 2000 kötetes könyvtár s a féltve őrzött családi levéltár egyrésze. A jelenkor modern vívmányaival — üvegház, vízvezeték, villanyvilágítás stb. — Huszár Elemér és neje született báró Pittel Lívia szerelteték fel. Az időközben elpusztult gőzmalom helyett a földbirtok termőerejének célszerübb kihasználása céljából mezőgazdasági szeszgyárt és finomitót építettek s úgy a kastély, mint a bel- és külépületek igen nagy részét renováltatták. Majd keskenyvágányú mezőgazdasági vasútat építtettek.

A község barokk-stilu temploma 1764-ben épült szent András apostol tiszteletére, de az 1832. évi Can. Visit. szerint a főoltár már Árpádházi Szent Imre herceg tiszteletére volt és van most is ajánlva. A főoltárkép, mely a liliomos királyfit gótikus templomban térdelve, imádságban elmerülve ábrázolja, eredeti olajfestmény. Egyébként itt egy a Rembrandt iskola stilusára emlékeztető s Krisztust ábrázoló festmény is függ. A templom szentélye alá baráthi Huszár József 1840-ben családi sírboltot építtetett s a család elhunyt tagjai azóta itt találnak örök nyughelyet. Legutoljára idetért megpihenni a községnek Nagyasszonya, baráthi Huszár Béláné, szül. ebeczki Blaskovich Jolán († 1933. március 2-án). Gyermekei; baráthi Huszár Tibor a vámosmikolai hitbizomány ura, förendiházi tag, baráthi Huszár Elemér v. nemzetgyül. képviselő, baráthi Huszár Aladár Bpest székesfőváros ny. főpolgármestere, az OTI. elnökigazgatója és baráthi Huszár Miklós magánzó.

A templom 1909-ben közköltségen renováltatott és átfestetett. A világháborúban a Haza oltárán feláldozott harangok helyett 1920-ban baráthi Huszár Elemér földbirtokos újakat ajándékozott, 1926-ban a templomot és környékét újból átrenováltatta és festette. A tető és torony eternittel való átfedésére és az ezzel kapcsolatos újitási munkálatok közadakozásból való elvégzésére ez évben élénk mozgalom indult meg.

Róm. kath. jellegü iskolája a település éveiben keletkezhetett. 1740-ben Balina András nevü tanitója volt. A tanitás inkább tót

www.keszeg.hu

nyelven folyt, de azért a magyarnak született szív magyar maradt. Az egyébként magyar családok a szláv hatást neveikben is átvették pl. Csillag (Csiljak), Zsellér (Zseljár), Nyúl (Zajac), Susog (Susúg), de azért számos fajtiszta magyar családi név is található: Barna, Fehér, Halász, Csiri, Cseri, Kákai stb.

A lakosság hazafiúi érzelmét jellemzi többek között az alábbi epizód is: 1849-ben orosz csapatok vonultak keresztül a falun, Susúg János községi bíró és Tainesz István rk. kántortanító a nép érzelmeinek kifejezést adva, a templom tornyára kitűzték a magyar zászlót s a csapattól a lehetőség szerint megtagadtak minden támogatást. Az egyik értelmi szerzőt kinyomozták s a brutális kozákok a „rebellis" községi bírót megbotozták, aztán a foszlogatáshoz kezdtek. Az orosz tisztek a gyermekek vállát megveregetve azzal vigasztalták őket, hogy jó német katona lesz belőlük.

A tankötelesek szaporodása következtében 1912-ben államsegélyes II. tanítói állás szerveztetett, 1932-ben pedig a kántortanítói lakás és iskola a gróf Klebelsberg Kunó nagykoncepciójú kultúrpolitikája alapján államsegélyből s vitéz jószási Purgly Emil és vitéz jószási Purgly Lajos földbirtokosok hozzájárulásából a modern követelményeknek megfelelőleg újjáépíttetett. A mindennapi iskola tanköteleseinek átlagos száma 110—130 tanuló. A gazdasági ismétlő iskola szervezése folyamatban van, a tanulók száma itt átlagban 45—60 tankötelés.

Tanügyi tisztviselők 1900-tól kezdve: Hurta István 1900—1907, Hendrik Ferenc 1907—1909, Zomzelly János 1909—1910, Lipták Gyula 1910—1911, Jámbor István 1911—1913, Schidek József 1913-ban, Reményi Sándor 1913—1915, László István 1915-től.

Az 1912-ben szervezett II. tanítói állásra megválasztott Váczné König Erzsébet 1912-től.

A tanítás nyelve már évtizedek óta kizárólag magyar.

Cca 40 évvel ezelőtt pünkösd vasárnapján a falu középső része tüzvész áldozata lett, s bár a falu apraja-nagyja a szomszéd községben volt távol szent misét hallgatni — a tüzet sikerült aránylag kis területre lokalizálni (12 ház égett le s a hozzájuk tartozó melléképületek).

A lakosság főfoglalkozása földművelés, állattenyésztés és napszám munka. Régebben az u. n. peneki dűlőben a penciektől tanult szőlőművelést haszonnal űzték.

A lakosságnak népviselete jelenleg már nincs, bár ez nyomokban még feltalálható. Kezdetben a férfiak hosszú hajat viseltek varkocsba kötve (fésűvel) színes kődmönök, subák, szakácskák stb., de úgy ez, mint a nők népviselete a város közel hatása folytán már a multé.

E sorsra jutott sok kedves monda és gyakran az áhitatszülte népszokás is. Egy monda azonban mai napig is élénken tartja magát és pedig, hogy a Csővári várat a Királykai tóval még a török időkből titkos alagút kötötte össze. Ezt azonban igazoló relikviumokkal eddig alátámasztani nem sikerült, bár a lehetőség fennáll, s a nép fantáziája e lehetőségeket élénk színekkel festette meg, hozzákapcsolván a Dubinai erdőben levő barlangot, amely barlangban a háborúk alat a lakosság jórésze biztos menedéket talált.

Urbán napján (Szent Orbánnak a Domásni szőlők között volt

www.keszeg.hu

szobra) mint a szőlőskertek védszentjéhez minden évben körmenettel mentek ki a szobrához.

A koledálás (házszentelés) Háromkirályok napján, mise után vette kezdetét. Az egyház szolgáit megelőzve két ministráns, mint hírvivő ment előre a házakhoz jelentvén és kérvén ékes rigmusokban a házszentelésre az engedélyt, mely természetesen sohasem tagadtatván meg, vigadozó újévi énekek zengedezése között meg is történt s felkerült az „elsőház" ajtófélfájára a három szent király monogrammja +G—M—B+ míg az öblös kosárba a már előre elkészített és jószívvel adott ajándék. Távozás előtt egy pohár bort — ha ízlett többet is — a ház népe egészségére elfogyasztani épenséggel kötelező volt.

Az ostyahordás karácsony böjtjén az iskolások önkéntes feladata volt. A szeretet ünnepét váró családokhoz örvendező versikékkel bekőszöntő gyermekek — a tél elkésett méhecskéi — kosárai bő ajándékokkal teltek meg a jó kántor nénik számára s jutott egy-két fillér stb. a gyermekeknek is.

Virágvasárnap este a savanyúságot (böjtöt) üző „Haj kiszej haj" szalmacsóvái ugyan még itt-ott fellángolnak s az apróságok élénk visongással üldözik, egy-egy drasztikus szófoszlány is elhangzik a már megunt „savanyúság" elriasztására — sajnos azonban a böjt sava évek hosszú sora óta nem lángol el s az ünnepek után mindjárt hivatlanul is bekopogtat.

A húsvéti öntözködés, májfa állítás, lakodalmas hivogató stb. szokások mint a legénysorba serdült ifjúság próbakövei ma is általánosak.

—

A mult században igen gyakori vendége volt Keszegnek „Az ember tragédiájának" halhatatlan írója alsósztregovai Madách Imre, ki különben is Marie nénje révén baráthi Huszár Józsefnek sógora volt. Midőn Pepi bácsi a nemes vármegye első hatalma, Nógrád első alispánja meghalt (1855. szept. 18.) a temetésén Madách Imre vm. aljegyző képviselte családját legidősebb férfisarj gyanánt, mellette állván édesanyja Majthényi Anna — szerencsétlen sorsú özvegy — ki közeli egymásutánban nyolc igen kedves hozzátartozóját eltemette s könnyei kiapadván, csak állt lehorgasztott fővel. A későbbi években a kastély parkjának kőpadjain a lombsátrak alatt építette roppant gondolataival magába zárkózott michelangelói lelke az emberi sors kikerülhetetlen tragédiáját azon száz éves fák alatt, ahol évtizedek multán Deák Ferenc a nagy gondolkodó is gyakorta pihent. Ujabban gróf Apponyi Albert, aki 1923-ban több mint egy hetet töltött Keszegen, a magyar igazság érvényesülését sürgető gigantikus eszmék nagy részéhez itt nyert ihletet.

A világháború alatt csendőrőrsi székhely volt itt. 1924-ben Nézsa-Keszeg-Ósagárd körjegyzőség létesíttetett Keszeg székhellyel, ez időtől közigazgatási tisztviselők: Krauze István körjegyző 1924—1926, Herecsényi András körjegyző 1926-tól, Mohács Aladár közs. írnok 1924-től, Lieber Kázmér okl. jegyző kisegítő 1934-től.

1933-ban új, modern községháza épült államsegélyből a három község természetben nyújtott támogatásával.

1926-ban Levente Egyesület alakult, majd ugyanez évben vette kezdetét az iskolánkívüli népművelési tevékenység a cca 200 kötetes népkönyvtár bekapcsolásával, vitéz Purgly Lajos földbirtokos helyi

www.keszeg.hu
felügyelő és László István r.k. kántortanító vezetése alatt eredményes munkát fejt ki.

A természetes szaporodás okozta házhely terjeszkedés az O.F.B. tárgyalások során lehetővé tétetett, s közel 60 házhely lett kiosztva az igénylők között a csínos falurész a penci, kosdi és ősagárdi útszakaszok mentén örvendetesen épül. A föld igénylések során a penci dülőben 31 és fél kat. hold, a vadalmási dülőben közel 71 kat. hold lett juttatva az arra érdemesek részére.

A Haza oltárán méltóan áldozott a község a világháborúban úgy hadiköleesönök jegyzésével, mint véráldozattal. Harminchárom hősi halott (a lakosság 5%-a) emlékére közadakozásból a község főterén szép hősi emlékművet emelt, mely állandóan gondozott virágos kerttel van körülvéve és bekerítve. Az emlékmű felső körirata méltó tömörséggel fejezi ki a hősi elbukást és megdicsőülést:

„Testük idegen földben, lelkük a dicsőség Honában, emlékük szívünkben örökké él."

Legutolsó adatok szerint a község lakossága 727 lélek. (A község legidősebb embere id. Fehér János született 1842-ben, e pátriárka kort meghazudtoló szellemi és testi erőben van).

A lakósság 95 százalékban róm. katholikus vallású. Egyházi szervezetében, mint leányegyház a nézsai anyaegyházhoz tartozik.

Lakóházainak száma jelenleg 127. A község területe 1728 kat. hold. Állandó fejlődéséről a tények beszélnek. Van posta és távbeszélő hivatala. Utelágazásai is igen kedvezők és forgalmasak. Elágazások: Ősagárd, Nőtincs, Rétság felé. Kosd, Vác felé. Pencz, Rád, Vác felé. Nézsa, Galgaguta, Aszód felé. Alsópetény, Bánk, Jásztelek, Rétság, illetve Érsekvadkert, Balassagyarmat felé. Ez elágazásai és központi fekvése teszi elkerülhetetlenné a Mavart járatát, bár jelenleg megszakításokkal.

Vasútállomásai: Vác, Bánk, Galgaguta.

A lakosság tevékenysége és áldozatkészsége folytán úgyszólván minden évnek meg van az elérendő célja és megvalósítandó jellege. 1930. évben közadakozásból Szent Imre herceg tiszteletére épült modern légnyomásos orgona. Ez évben az Önkéntes Tűzoltó Testület alakult meg, modern tűzifecskendővel és tűzrendészeti eszközökkel.

A község fejlesztését és kulturáját fokozó szép elgondolások tették érdemei vitéz jószási Purgly Emil ny. földmívelésügyi miniszter, felsőházi tag és vitéz jószási Purgly Lajos földbirtokosok által mindenkor jóindulatú támogatásban részesültek. Ujabban a róm. kath. templom alapos renoválása, községi múzeum felállítása, kántortanítói lak és iskola udvarának kibővítésének ügye lépett előtérbe. Távolabbi elgondolás a szép fekvésű Királykai tónak levente uszodává átépítése az OTT. támogatásával.

(Források: Chobot F. Váci egyh.-megye történeti névtára. Nógrád vm. monografiája. Harsányi: Ember küzdj. Helyi okmányok s a község legidősebb emberének s más idősebb emberek ajkáról vett feljegyzések).

www.keszeg.hu

KESZEG

Barna János gazdálkodó. Keszegen 1877-ben született, atyjánál tanulta a gazdálkodást. 1918 óta pedig önálló gazda. Községi esküdt 1920 óta. A világháboruban orosz fogságba esett. Neje Zsellér Borbála.

Fehér András gazdálkodó. Keszegen 1895-ben született. A kőmüves szakmában szabadult fel és abban 12 éven át tevékenykedett. Résztvett a világháboruban és 4 évig orosz fogságban volt. 1926 óta 16 hold birtokán gazdálkodik. Volt közs. képviselő, 1933 óta a község bírája, a nemzeti egységpárt titkára. Neje, Kákay Margit.

Herencsényi András körjegyző. Cserhátsurányban 1899-ben született, középiskoláit Balassagyarmaton, a jegyzői tanfolyamot Miskolcon végezte. 1921-ben kapta oklevelét. Cserhátszentiványban volt aljegyző, u. ott 1922-ben körjegyző, 1930 óta pedig keszegi körjegyző, a Hitelszövetkezet elnöke, a r. k. egyház elnöke, a Hangya elnöke. A román és olasz fronton harcolt.

László István r. k. kántortanitó. Tardoson 1892-ben született, a középiskolát Debrecenben, a képzőt Mármarosszigeten végezte. Bükkszéken kezdte meg működését, 1916 óta pedig Keszegen tanit és az iskolánkivüli népmüvelés vezetője. Neje, Tápay Margit, 1929 óta keszegi póstamester.

Mohács Aladár k. irnok. Felsőhámoron 1898-ban született, Selmecbányán végezte a középiskolát, majd a harctérre vonult, ahol ahol légnyomást szenvedett. Bronz v. é.,-t és K. cs. k.-t kapott. A tüzoltó testület parancsnoka. 1931-ben nőül vette Holecz Erzsébetet.

Schiffer Géza földbirtokos és kereskedő. Keszegen 1886-ban született, Nagyrőcén tett érettségit, majd banktisztviselő lett. 1908-ben átvette családi birtokuk vezetését. A közs. képv. testület tagja. Neje Ormai Melánia.

Vácz Józsefné sz. Kőnig Erzsébet tanitónő. Szegeden 1884-ben született. Középiskoláit szabadkán, a tanitó képzőt szegeden végezte. Felsőpetényben kezdett tanitani, 1912 óta pedig Keszegen müködik.

Zsellér János gazdálkodó. Keszegen 1881-ben született, atyja tanitotta meg a gazd. ismeretekre. 1911 óta önállóan vezeti 35 hold birtokát. Közs. képviselő, a r. kath. egyház pénztárnoka. Az orosz és román fronton harcolt. Neje, Barna Anna.

www.keszeg.hu

R. k. templom Keszeg.

Ev. templom a gólyafészekkel, Kétbodonyban.

A keszegi hősi emlékmű.

Csávay Dezső háza, beépített zsúppal, Kétbodonyban.

Forrás webcím (letöltve *2024. 03. 28. 14.03*):
http://keszeg.hu/nograd-es-hont-varmegye-keszeg